

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ÇEVRE KOMİSYONU
TUTANAK DERGİSİ

1'inci Toplantı
18 Haziran 2026 Perşembe

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi 'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mehmet Galip Ensarioğlu'nun, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank'ın, 9-20 Kasım 2026 tarihleri arasında gerçekleştirilecek 2026 yılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP31) hakkında sunumu

2.- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanı Halil Hasar'ın, teknik anlamda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (COP) süreci hakkında sunumu

IV.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A) Görüşmeler

1.- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank ve İklim Değişikliği Başkanı Halil Hasar tarafından yapılan sunumlara ilişkin görüşme

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ÇEVRE KOMİSYONU**

-----0-----
1'inci Toplantı
18 Haziran 2026 Perşembe
-----0-----

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Çevre Komisyonu saat 16.07'de açıldı.

Komisyon Başkanı Mehmet Galip Ensarioğlu, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklama yaptı.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank tarafından, 9-20 Kasım 2026 tarihleri arasında gerçekleştirilecek 2026 yılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP31),

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanı Halil Hasar tarafından, teknik anlamda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (COP) süreci, hakkında sunum yapıldı.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank ve İklim Değişikliği Başkanı Halil Hasar tarafından yapılan sunumlara ilişkin görüşme yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, toplantıya saat 17.25'te son verildi.

18 Haziran 2026 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.07

BAŞKAN: Mehmet Galip ENSARIOĞLU (Diyarbakır)

BAŞKAN VEKİLİ: Muhammet Müfit AYDIN (Bursa)

SÖZCÜ: Ekrem Gökay YÜKSEL (Balıkesir)

KÂTİP: Sami ÇAKIR (Kocaeli)

----- 0 -----

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARINI

1.- Komisyon Başkanı Mehmet Galip Ensarioğlu'nun, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARIOĞLU - Komisyonumuzun değerli üyeleri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcımız Sayın Fatma Varank, Bakanlığımızın değerli bürokratları, kıymetli basın mensupları; hepinizi saygıyla selamlıyorum, Komisyonumuza hoş geldiniz diyorum.

Toplantımızı teşrif ederek davetimizi kabul eden Sayın Bakanımıza şahsım ve Komisyonumuz adına teşekkürlerimi sunuyorum.

Sayın Bakanım, değerli milletvekillerimiz; bugünkü toplantımızda 9-20 Kasım 2026 tarihleri arasında gerçekleştirilecek olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı COP31 hakkında Sayın Bakanımız tarafından Komisyonumuza bir bilgilendirme sunumu yapılacaktır. İklim değişikliğiyle mücadele, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve ülkemizin uluslararası yükümlülükleri bakımından COP31 süreci büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, kamuoyunun, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve milletvekillerimizin süreç hakkında doğru, kapsamlı bir şekilde bilgilendirilmesinin son derece kıymetli olduğunu ifade etmek isterim. Komisyon olarak, ülkemizi ve çevre politikalarımızı yakından ilgilendiren bu tür önemli başlıklarda ilgili kurumlarımızla bir araya gelmeye ve bilgilendirme toplantıları düzenlemeye devam edeceğiz. Bu toplantıların hem yasama faaliyetlerimize katkı sağlayacağını hem de konuların daha geniş bir perspektifte değerlendirilmesine imkân tanıyacağına inanıyorum. Bu vesileyle, değerli sunumları için Sayın Bakanımıza ve Bakanlığımızın kıymetli bürokratlarına şimdiden teşekkür ediyor, Sayın Bakanımızın sunumundan sonra milletvekillerimize soru-cevap için söz vereceğimi belirtmek istiyorum.

Şimdi sözler Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı COP31 sürecine ilişkin sunumlarını gerçekleştirmek üzere Sayın Bakan Yardımcısı Fatma Varank'a bırakıyorum.

Buyurun Sayın Bakanım.

III.- SUNUMLAR

1.- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank'ın, 9-20 Kasım 2026 tarihleri arasında gerçekleştirilecek 2026 yılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP31) hakkında sunumu

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKAN YARDIMCISI FATMA VARANK - Sayın Komisyon Başkanı, Komisyon üyesi değerli milletvekillerimiz; konuşmama başlamadan önce, Bakanımız ve COP31 Başkanı Sayın Murat Kurum'un selamlarını sizlere iletmem istiyorum.

Bugün, huzurlarınızda Gazi Meclisimizin çatısı altında Türk diplomasi tarihinin önemli bir kazanımını ve ülkemizin küresel iklim diplomasisindeki yeni rolünü sizlerle paylaşmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum. Bildiğiniz üzere Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın tüm dünyaya ilan ettiği 2053 Net Sıfır Emisyon ve Yeşil Kalkınma Hedefi doğrultusunda İklim Kanunu'muz sizlerin destekleriyle yürürlüğe girmiştir. Bu süreçteki desteklerinizden dolayı sizlere bir kez daha teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu kanunla, çevre ve iklim politikalarıyla uyumlu, güçlü bir dönüşüm altyapısı oluşturuyoruz. Daha rekabetçi ve daha güçlü bir araştırma geliştirme zemini kuruyoruz. Yeni teknolojilerle birlikte ticarete, enerjide, sanayide ve üretimde ülkemizi daha güçlü bir noktaya taşıyoruz. Daha da önemlisi, milletimizi iklim krizinin ve çevresel afetlerin olumsuz etkilerine karşı daha dirençli hâle getiriyoruz. Bugün ise sizlerle ülkemizin çevre ve iklim alanındaki girişimlerini taçlandıran COP31 sürecine ilişkin hazırlıklarımızı, vizyonumuzu ve önceliklerimizi paylaşacağız.

Sayın Başkanım, Komisyonumuzun değerli üyeleri; COP31 Başkanlığı olarak her iki alandaki süreci geleceğin COP'u, uygulama COP'u anlayışıyla ele alıyor, diyalog, uzlaşma ve aksiyon ilkeleri doğrultusunda somut sonuçlara odaklanıyoruz. Bu anlayışla COP31'i uygulanmaya dönük ortaklıkların geliştirildiği ve ölçülebilir sonuçların üretildiği bir süreç hâline getirmeyi hedefliyoruz. Antalya'da düzenleyeceğimiz COP31'de yaklaşık 100 bin katılımcıyı ağırlamayı öngörüyor, burada da ülkemizin bugüne kadar ev sahipliği yaptığı en büyük uluslararası organizasyonların birini gerçekleştirmek için çalışıyoruz. COP31 Başkanlığı olarak önceliğimiz, güveni güçlendiren, kapsayıcı ve sonuç odaklı bir müzakere ortamı oluşturmaktır. Türkiye'ye gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında köprü kurabilme kapasitesi kazandıran COP31 Başkanlığı sürecinde önemli bir diplomatik avantaj da sağlanacaktır. Her yıl

farklı bir ülkede düzenlenen COP süreçleri iki temel eksen üzerinde ilerlemektedir: Birinci eksen taraf ülkelerin yürüttüğü resmî müzakerelerdir. Bu alanda azaltım, uyum, finansman, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme gibi başlıklarda kararlar alınmakta ve ortak kurallar belirlenmektedir.

İkinci eksen ise eylem gündemidir. Eylem gündemi şehirlerin, özel sektörün, finans kuruluşlarının ve sivil toplumun sürece katılımını sağlayarak uygulamayı hızlandırmayı amaçlamaktadır. Türkiye ve Avustralya arasında oluşturulan ortaklık modeli COP31 sürecinin en özgün yönlerinden biridir. Bu model kapsamında Türkiye ev sahibi ülke ve COP Başkanı olarak organizasyonun siyasi liderliğini, lojistik hazırlıklarını ve eylem gündemi çalışmalarını yürütecektir. Avustralya ise COP Başkanlığı adına müzakere süreçlerinin yönetiminde rol alacaktır. Böylece bir taraftan güçlü bir müzakere süreci yürütülecek, diğer taraftan da Türkiye'nin ev sahipliğinde uygulama odaklı vizyonu ön plana çıkarılacaktır.

Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri; COP31 Başkanlığı olarak görevlerimiz arasındaki en önemli başlıklardan biri de eylem gündemidir. Eylem gündemimizi oluştururken iklim değişikliğiyle mücadelede uygulama açığını kapatabilecek ve ülkelerin somut iş birliği geliştirebileceği alanlara odaklandık.

Sayın Başkanım ve değerli milletvekillerimiz; Meclisimizin de takdirlerine arz edilecek olan Ev Sahibi Ülke Anlaşması, COP31'in hukuki, idari ve operasyonel temelini oluşturan bir belge olacaktır. Türkiye bu anlaşmayı Bonn iklim toplantıları sırasında sekreteryayla imzalamış ve böylece COP31 hazırlıklarının resmî çerçevesi de netleşmiştir. Anlaşma, konferans alanlarının kullanımı, akreditasyon süreçleri, erişim ve güvenlik düzenlemeleri, sağlık hizmetleri, lojistik destek mekanizmaları ve sekreteryayla kurumsal koordinasyon gibi birçok başlığı da kapsamaktadır. Bu çerçevede, COP31'in uluslararası standartlara uygun, güvenli, erişilebilir ve kesintisiz şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli hukuki ve kurumsal altyapı da oluşturulacaktır. Ülkemiz adına büyük bir kazanım sağlayacak olan COP31 Antalya sürecinde hep birlikte ülkemizi başarıyla temsil edeceğimize yürekten inanıyorum. Bugün, burada, Meclisimizin çatısı altında sizlere bu COP31'in teknik sunumunu birazdan gerçekleştireceğiz. Bu sunumu değerli hocam, İklim Değişikliği Başkanımız Halil Hasar gerçekleştirecek -yaklaşık on beş yirmi dakikalık bir sunum- sonra daha detaylı sorularınız varsa bunları elimizden geldiğince cevaplandırmak için de çaba göstereceğiz.

Bugünden sonra yaklaşık bir beş aylık zaman dilimi var. Çok kısa bir süre içerisinde biz COP Başkanlığı olarak bu toplantıya hazırlığımızı gerçekleştiriyoruz. Genelde iki ya da üç yıl önceden başkanlık yapacak ülke belirleniyor ama geçen dönem Avustralya ve Türkiye arasında bu mücadele müzakereleri devam etti ve son yıla kaldı, COP'un son gününe kadar müzakereler devam etti ve Türkiye, COP Başkanlığını ve ev sahipliğini aldı ve BEOG ülkelerinin adayı olarak gösterildi ve Genel Kurulda seçildi.

Biz bu süreçte, bir yıllık kısa bir süreçte bu çalışmanın tamamını hem lojistik hem müzakere hem de eylem gündemi başlıklarında yürütmeye çalışıyoruz. Tabii ki süreç kısa ama Türkiye'nin bu yönde kabiliyetleri de ortada. Özellikle organizasyon kabiliyetleri burada da bizim için önümüzü açan süreçler oldu. Şu anda Antalya'da da çok yoğun bir şekilde alanda çalışmalar devam ediyor, aynı zamanda lojistik çalışmalar da sekreteryayla birlikte devam ettiriliyor. Diğer taraftan da resmî müzakere ve eylem süreçleri de COP Başkanının başkanlığında çeşitli mercilerde, uluslararası arenalarda toplantılarda devam ettiriliyor.

Teşekkür ediyorum.

Başkanım, müsaadenizle, hocam devam edecek.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARIOĞLU - Basın mensuplarını isterseniz bundan sonraki kısım için dışarıya alalım; teşekkür ediyoruz kendilerine. Başkanım, buyurun.

2.- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanı Halil Hasar'ın, teknik anlamda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (COP) süreci hakkında sunumu

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAŞKANI HALİL HASAR - Sayın Komisyon Başkanım, çok Değerli Komisyon üyesi milletvekillerimiz; ben teknik anlamda hızlıca özetlemeye çalışacağım bu COP sürecini. Varsa sorularınız ondan sonra soruları cevaplamaya çalışırız.

"COP" diye ifade edilen aslında Taraflar Konferansı, bu özellikle Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni ifade ediyor ve ana rolü de iklimle ilgili bütün konuları gündeme taşımak ve burada taraf olan bütün ülkeler arasında ileriye yönelik olarak bazı kararlar almak. Burada "COP" ifadesinin aslında bir fuar ya da bir konferans niteliğinde olmadığını özellikle vurgulamak isterim. Bunun bütün taraf ülkelerin içinde bulunduğu bir karar merci olduğunu da görüyoruz; kararlar alınıyor ve bu kararlar ileriki yıllarda önümüze gelecek olan kararlar.

Bu tabloda özellikle birkaç tane gündem var. Burada birkaç COP'u göstermişiz. Bu, aslında son zamanlarda COP'ların ne kadar ön sıralara taşındığını, dünya kamuoyunda ön sıralarda olduğunu, diplomasi niteliğini gösteriyor ve 50 bin, 60 bin, 80 bin gibi katılımlarla gerçekleşen bir konferans niteliği, bir karar merci niteliği. Burada müzakereciler kısmı da az değil, 30 bin ülke delegasyonları oluyor genellikle, böyle bir yapıdan meydana geliyor.

Birleşmiş Milletler 92'de çerçeve sözleşmeyi kabul etti. Burada tabii, 197 taraf ülke var; bir de Avrupa Birliğiyle birlikte 198 tarafı var. 92'de imzaya açılıyor ve Türkiye olarak biz 2004'te imzalamışız, taraf olmuşuz. Nihayetinde 2026'da da COP zirvesinin Türkiye'de yapılması yönünde aslında bir başarı var ortada, ciddi bir başarı var ortada.

Burada İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne şöyle kısaca değindiğimizde EK 1 ülkeleri var, EK-2 ülkeleri var ve EK dışı ülkeleri var. Bu, ülkemiz için de önemli olan bir husus. EK-1 ülkesiyiz, EK-1 ülkesi gelişmiş olan ülkeleri kapsıyor ve Türkiye'nin de dâhil olduğu 42 tane ülke ve Avrupa Birliği bu grupta. "EK-2 ülkesi" diye nitelendirdiğimiz ise finansal kaynak sağlayan ülkeler, burada 23 ülke yer alıyor. Biz burada yer almıyoruz yani gelişmekte olan ülkelere finans desteği vermiyoruz ama EK-1'den gelen çeşitli yaptırımlar söz konusu olabilir bazen. EK dışı ülkelere baktığımızda, EK dışı ülkeler ise gelişmekte olan ülkeler ve büyük çoğunluk burada yer alıyor. Bu grupta 153 tane ülke bulunuyor; önemli olan ülkelere biri Çin mesela, çok ciddi düzeyde gelişen ülkeler arasında. Suudi Arabistan, Singapur, Güney Kore gibi önemli ülkeler de burada, gelişmekte olan ülkeler arasında yer almakta.

Burada Birleşmiş Milletler Taraflar ve Karar Alma sistemine baktığımızda, aslında 198 taraf ülkenin de evrensel bir anlaşmasını içeriyor. Burada alınacak kararlar konsensüsle alınıyor, herkesin kabul etmesi gerektiği durumlarda kararlar çıkıyor.

Böyle bir özelliği var, oy birliği söz konusu, oy çokluğu geçmiyor ve burada, bu kısımlarda da bölgesel gruplar söz konusu. Bölgesel gruplarda Afrika Grubu var, Asya-Pasifik Grubu var, Doğu Avrupa Grubu var, Latin Amerika ve Karayipler Grubu var, bir de "Batı Avrupa ve Diğerleri" diye adlandırdığımız, bizim de içinde yer aldığımız WEOG Grubu var. Türkiye'nin konumuna baktığımızda, burada özellikle aynı zamanda Asya-Pasifik Grubunda da listeleniyor bazı durumlarda. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi'nde Annex 1'de yer alıyor, özel statülü bir şekilde yer alıyor ve müzakere pratiğinde çoğu konuda bağımsız bir pozisyonu var, herhangi bir grubumuz yok, müzakere grubumuz yok. Şurada görmüş olduğunuz müzakere grupları var. Bu müzakere gruplarının hiçbirinde yer almıyoruz. Biz kendimize özgü bazı durumlardan dolayı tek başımıza müzakereleri yürütmekteyiz.

Paris İklim Anlaşması'na şöyle... Tabii, Paris İklim Anlaşması 2015 yılından itibaren gündemde. Burada da 195 ülke tarafından ilk gün imza edilmiş ve Türkiye de o tarihlerde, 2015 tarihinde imzalamıştır. 2016 yılında Paris Anlaşması yürürlüğe girdi. 2021 yılında ise Türkiye resmen taraf oldu. Türkiye'nin taraf olma süreci 2021; 2021 sonrası ise iklim konusunda, iklim değişikliği konusunda ciddi bir ilerleme söz konusu oldu. Bazen de dezenformasyonlar oluyor, biliyoruz, "Herkes Paris Anlaşması'ndan çıkıyor, biz niye oradayız?" diye. Şöyle, özellikle sağ altta gözüken Paris Anlaşması'na taraf olmayan ülkeler. Paris Anlaşması'na Amerika Birleşik Devletleri taraf fakat bu yıl itibarıyla öyle bir çıkma durumu söz konusu ama baktığımızda o geçici bir durum olarak genellikle değerlendiriliyor, kendileri yer alıyor. Bu grubun içerisinde Bonn'da -dün geldik, biz dün gece geldik- orada da gözlemci olarak bulunuyorlar. İran, Libya, Yemen taraf olmayan ülkeler ama İran da bütün toplantılara katılıyor.

Burada, şöyle bu COP süreçlerini kısaca bir ayırdığımızda, bir resmî müzakerelerin yapıldığı bir bölüm var, bir de eylem gündeminin gerçekleştiği bir bölüm var. Aslında resmî müzakerelerin yürütüldüğü bölümde taraf ülkelerin müzakerelerde alacakları kararlar yıl boyunca, yıllar boyunca çok ciddi tartışılıyor ve ortak kurallar oluşturuluyor. Bu ortak kurallar arasında da -biraz önce Sayın Bakan Yardımcımız ifade ettiği- azaltım, uyum, finansman, kayıp, zarar, teknolojik kapasite geliştirme gibi ana başlıklar var ama bunun yanında, daha ileri düzeyde, son zamanlarda, özellikle adil geçiş olsun, uyum finansmanı olsun, iklim finansmanı olsun, bu gibi konular da artık tartışmaya açılmış durumda ve müzakereler bu konuda yürütülüyor.

Eylem gündemi, 2014 yılına kadar daha ziyade müzakerelerle gitmiş fakat bakmışlar ki bu müzakere masalarına biraz daha hız kazandırmamız lazım, bunu uygulamaya dökmemiz lazım, o zaman eylem gündemini ortaya koymuşlar ve eylem gündeminde ülkenin öncelikleri göz önünde bulunduruluyor. Her ülke kendi eylem gündemini farklı oluşturabiliyor ama geçen sene özellikle Brezilya'da küresel eylem gündemi açıklandı ve burada bütün bugüne kadar yapılmış olan inisiyatifler olsun, diğer konular olsun, hepsi birleştirildi, sepete koyuldu ve bir özet başlık, 6 tane özet başlık çıkarıldı. Hepsi bunlardan linkleniyor. Bizim bu yıl da oluşturduğumuz eylem gündemi bununla linkli durumda. Şehirler, özel sektör, STK'ler, finans aktörleri, bankalar, her kesim burada ve burada "İklim teknolojilerini nasıl daha ileriye taşıyabiliriz, bu iklim değişikliğiyle mücadelede teknoloji ve benzeri alanları nasıl kullanabiliriz?" gibi konularda çalışmalar yapılıyor.

COP31 Başkanlığıyla ilgili Belem'de bu son gün nihayetlendi, nihayetlendikten sonra hemen biz çalışmalarımıza başladık. COP31 Başkanı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanımız Sayın Murat Kurum. Bunun akabinde ise bir teşkilat yapımız var, bu teşkilat yapısında Müzakereler Başkanı Avustralya yer alıyor, Türkiye'yle birlikte yürütüyor ve gözlemci kuruluşlardan sorumlu temsilciler var, COP Başkanlık Ofisini kurduk, özellikle bütün bu yazışmaların, programların tek elden yürütülmesi için COP31 Başkanlık Ofisini kurduk. Yüksek düzeyli şampiyon... Bugün bu sistemin içerisinde yer alan, hem yüksek düzeyli şampiyon hem de gençlik şampiyonu bulunuyor.

Baktığımızda, şu ilk kısma baktığımızda -aslında COP CEO'su Bakanımız Fatma Varank Hanımefendi- oradan aslında diploması tarafı burada yürütüyor, bu diploması tarafını yürütürken de iki başlık, hem müzakereler hem de eylem gündemi söz konusu. Bir diploması iklim tarafı var; diploması iklim tarafını ben de Sayın Bakanımızın altında, Bakan Yardımcımızın altında yürütüyorum, arkadaşlarımız da burada, diğer müzakerecilerimiz şu an burada değil, onlar Bonn'da bugün kapanışı yapmak üzere yer alıyorlar. Diğer taraftan, birçok alan var, burada lojistik tarafı var, tanıtım tarafı var vesaire. Bütün ilgili bakanlıklarımız da yer alıyor. Böyle kapsamlı bir teşkilat yapımız oldu. Bununla ilgili sorular gelirse daha detaylı cevaplarız.

Geleceğin COP'u-Uygulama COP'u... Neden "Geleceğin COP'u-Uygulama COP'u" dedik? On yıl geçti Paris Anlaşması'ndan, birçok taahhüt verildi, çok taraflar yer aldı, müzakere edilen konular var vesaire vesaire ama bir tarafta, artık ikinci on yıla girerken gelin, bunu uygulama COP'u yapalım, daha pratiğe dökelim, somut çıktılar alalım dedik. O yüzden, biz mottomumuzu değiştirdik, COP mottomuz artık farklı, "Geleceğin COP'u-Uygulama COP'u" şeklinde ve diyalog, uzlaşma, aksiyon. Diyalog olmadan hiçbir şekilde bir kararın ortaya koyulması söz konusu değil. Diyaloglarla kararları olgunlaştırıp uzlaşma ve uzlaşmadan sonra da aksiyona dökme niyetimiz var.

Türkiye'nin adaylık süreci 2022'de başlamış, geçen yıl COP'un son gününde, COP30'un son gününde de yeni bir model şeklinde ortaya koyuldu ve burada COP Başkanlığı Türkiye'de, ev sahibi Türkiye, eylem gündemini yöneten Türkiye, bir de COP Müzakere Başkanlığı. Daha önce başmüzakereci atanırdı, şimdi müzakere başkanı. Müzakere Başkanlığına da COP Başkanlığının görevlendirmesiyle bir Müzakere Başkanı atandı. Orada da tamamen COP Başkanlığının altında Türk heyetiyle birlikte Avustralya heyetini yönlendirecek, yönetecek İklim ve Enerji Bakanı Chris Bowen Avustralya tarafından atanmış oldu. Avustralya ortaklığı bu şekilde. Yaptığımız çalışmalar ortak tek bir takvim şeklinde aslında gidiyor.

Bu model de bütün dünyaya bir emsal oldu. Bir tarafta gelişmekte olan ülke var, bir tarafta ise gelişmiş olan bir ülke söz konusu ve iki farklı düşünen ülke. Bizim "küresel güney" ve "küresel kuzey" diye adlandırdığımız... Küresel güney gelişmekte olan, küresel kuzey ise gelişmiş ülkeler. İkisini de aslında temsil eden bir köprü niteliğinde olabilecek bir COP var ve her iki tarafı da temsil edecek, yansıtacak, görüşlerini ortaya koyabilecek, aynı masada buluşabilecek bir ortam oluşturmaya çalışıyoruz.

COP31'den beklenen çeşitli kararlar var, iklim finansmanı ile ilgili ciddi bir beklenti var. Burada çalışma grubu programının açılması söz konusu. Bununla ilgili Bonn'da on beş gün süren müzakere çalışmalarında bir çalışma söz konusu oldu. Uyum finansmanı söz konusu, bununla ilgili özellikle gelişmekte olan ülkelerin çok ciddi istekleri var, Afrika grubu özellikle. Madde 6; bu, karbon kredileriyle ilgili. Bu nihayete erdi dün itibarıyla. Adil geçiş konusu bu yılın flaş konusu olacak, öyle bir beklentimiz var ve bu kararları bir başlatabilsek Türkiye için de çok ciddi bir adım olur. Biz adil ve kapsayıcı bir dönüşüm gündemini ortaya koymak

istiyoruz. Azaltım çalışma grubuyla ilgili bir karar söz konusu. Küresel uyum hedefiyle ilgili aslında bu 6 tane. Bizim ortaya koyduğumuz 60 tane konu var ama şu 6 tanesi böyle kendini bir üst tarafa taşıyor.

Eylem gündemiyle ilgili... Bizim eylem gündemimizi geçen hafta COP Başkanımız, aynı zamanda Bakanımız Sayın Murat Kurum Bonn'da bütün dünyaya anons etti ve orada paylaştı, müzakereci ekiplerle paylaştı. O günden itibaren de biz aslında eylem gündemini sürekli tartışıyoruz, diğer gruplarla tartıştık, biraz önce gösterdiğimiz bütün gruplarla bire bir bu konuları görüştük.

Birinci tamamız, öncelikli olan tamamız temiz enerji dönüşümü ve elektrifikasyon. Burada koyulan bir hedef var, 2035 yılına kadar yüzde 35 elektrifikasyon hedefi var. Bütün dünya da buna çok ilgi gösterdi, her tarafın ilgisini çeken bir konu ve gerçekten de iklim değişikliğiyle mücadelede ciddi bir adım olduğunu düşünüyoruz. Zira emisyonların çoğu fosil yakıtlardan ve enerji tabanlı geldiği için buradaki elektrifikasyon hedefini yakalarsak önemli bir başarı olacak.

İkincisi, sıfır atık ve metan azaltımı. Emisyonların yüzde 30'u metandan geliyor. Bu bilinçle özellikle organik ve organik atıklardan ve atık sektöründen gelecek olan metanı azaltmaya çalışıyoruz. Metan bir de dirençli bir gaz özellikle ve bunun karbondioksit oranla 27 kat daha fazla etkisinin olduğunu bilimsel verilerle kanıtlamış bulunuyoruz.

İklim dirençli şehirlerle ilgili bir önceliğimiz vardı. 2035 yılına kadar bina sektöründe enerji kullanım yoğunluğunun yüzde 35 azaltılması söz konusu.

Gençlik ve eğitim... Burada özellikle farkındalığın artırılması yönünde, özellikle İklim Kanunu'nun çıkarılması aşamasında gördüğümüz çeşitli dezenformasyonlar ve benzeri bunları gidermek için toplumun tabanına bununla ilgili müfredat çalışmaları taşınması söz konusu.

Dinamik ve dirençli sağlık sistemleri var, Rio Sinerjisi var, yeşil sanayileşme var. Yeşil sanayileşmede de ciddi bir hedefimiz vardı. Bu bizim küresele aslında vereceğimiz bir hediye, gerçekten bütün dünyaya verebileceğimiz bir hediye olacak. 2035'e kadar üretimde döngüsel malzeme kullanım oranının yüzde 15'e yükseltilmesi çok büyük bir hedef. Yeni bir terminoloji koyduk bu COP sürecine; bu da çok ilgi gördü diğer taraflarla.

Okyanus ve denizler... Üç tarafımız denizlerle çevrili, su ekosistemlerimiz var. Okyanuslar var. Bunlarla ilgili küreselde de hitap eden bir eylem ajandamız...

İklim Uygulama Köprüsü... Bu çok başka bir olay. Bütün hepsi için bir finans lazım. Bu finansın hareketli ve kolay erişilebilir olması gerekiyor. Aslında yeni bir mekanizma diyebiliriz; yeni bir mekanizma ortaya koyuyoruz burada.

Ve gıda güvenliği... Artık iklim değişikliğiyle ilgili olumsuzluklar maalesef sofralarımıza kadar sirayet etti ve edecek de bundan sonraki süreçlerde. Bununla ilgili bir eylem gündemimiz söz konusu.

Ev sahibi ülke anlaşmasını biraz önce Sayın Bakanımız ifade etti. Bununla ilgili olarak zaten gelecek yakında, bu anlaşmayı yaptık, anlaşma tamamlandı. Dışişleri Bakanlığımızla birlikte ortak koordineli bir çalışma yürüttük bununla ilgili. Sanırım Meclis gündemine çok yakın bir sürede gelecek.

Lojistik ve operasyonel hazırlıklara baktığımızda, biraz önce de ben ifade ettim, COP iki bölümden oluşuyor; bir, mavi bölge, bir de yeşil bölge. "Mavi Bölge" dediğimiz Birleşmiş Milletler standart... Bu ev sahibi ülke anlaşmasında ortaya koydukları çeşitli standartlar var ve bu standartlara uygun olarak yapılıyor bütün müzakereler, ülke delegasyonları, büyük liderler zirvesi. Özellikle 11-12 Kasım'da yapılacak olan liderler zirvesi... Biz burada 100'ün üzerinde lider bekliyoruz; önceden belirtilen, katılımını ifade eden liderlerimiz de var çeşitli dünya ülkelerinden. Ayrıca pavilyonlar da burada, çeşitli yan etkinlikler vesaire bunların da yer alabileceği pavilyonlar ve bütün ülkeler burada bir araya geliyor aslında birçok konuyu konuşmak üzere. Diğer tarafta ise "yeşil bölge" olarak adlandırdığımız, daha ziyade iklim teknolojileri üzerine olsun, iklim dostu, çevre dostu yapılar buralarda yer alıyor ve dünya yani bütün küresel ölçekte büyük liderlerin -ticari liderler olsun, ekonomik liderler olsun, aktörler olsun- bir araya gelip daha hızlı bir sinerji oluşturabilecekleri durum söz konusu. Antalya'da yapacağınızı biliyoruz. Zaten 650 bin yatak kapasitemiz var. 5 bin araç park kapasitesi olan ve bütün hizmetlerle aslında topyekün lojistik anlamda herhangi bir kusur olmayacağı bir durum söz konusu. Operasyonel hazırlık ana eksenleri, alandan tutun, ulaşım, konaklama, akreditasyon ve güvenliğe kadar bütün hepsi belirli standartlar içerisinde binlerce kalemin hepsi "okey"lenmesi gereken hususlar. Bununla ilgili de bizim yine Bakanlığımızda bir lojistik ekibimiz söz konusu.

Evet, operasyonel hizmetler, güvenlik ve destek... Biraz önce ifade ettiğim gibi, burada akreditasyon ve erişimden tutun bütün gelecek olan ülke delegasyonlarının, her gelen bir kişinin burada akredite olması gerekiyor. BM kapsamında oluyor bunlar, Birleşmiş Milletlerin bize tahsis ettiği bir platformda bunlar gerçekleştiriliyor.

Bilgi ve iletişim teknolojileri çok önemli ve özellikle siber güvenlik önlemleri çok önemli; hiçbir şekilde hiçbir şeyin aksamaması gerekiyor. Bununla ilgili altyapı çalışmalarımız var, onlar yürütülüyor.

Mekân işletimi ve "catering..." Burada özellikle kalabalık yönetimi çok önemli bir mevzu. Kalabalık yönetiminin hem yeme içme hem ulaşım hem mekânsal bir topluluk nezdinde bir araya gelmeleri, bunları güzel bir şekilde dağıtabilmemiz; bunlar önemli konular.

Güvenlik ve sağlıkla ilgili... Sağlıkla ilgili de orada birimlerimiz olacak.

Gönüllülük programı... Burada, özellikle yol gösterici gençlerimizi burada kullanmayı planlıyoruz. Her bir yerde bir gencimizi bu işin içerisine koymak için planlamamızı yaptık.

Toplantı altyapıları... Çok yüksek düzeyde altyapılar bunlar, pavilyon ve delegasyon ofisleri oluşuyor, erişilebilir ve kapsayıcı hizmet anlayışıyla burada özellikle engellilerin alana erişimi, çok dilli bilgilendirme imkânlarının yapılması, sağlık ve yardım noktaları, dijital yönlendirme sistemleri, telefonlarımızdaki uygulama sistemleri; her şeyin aslında bu yapının içerisinde yer aldığını görüyoruz.

Bu yıl çok yoğun bir yıl yaşadık ve bu yıla baktığımızda şu ana kadar yapılmış olan çalışmaları burada görüyoruz, yapmış olduğumuz etkinliklerin bir kısmını burada görüyoruz. Şubat tarihinden itibaren Birleşmiş Milletler Sekreteryasıyla birlikte bir toplantı yaptık İstanbul'da, bu toplantıya COP30 Brezilya, Azerbaycan, bizim Avustralya grubumuz, bir de Birleşmiş Milletleri topladık orada, ilk strateji çalışmamızı günlerce tartışmış olduk. 25 Şubat'ta Büro toplantısı yapıldı, Japonya-Brezilya İklim Diyalogu, aslında ilk

müzakerenin teknik anlamda yapıldığı yerd, 3-4 Martta oraya geçildi ve orada ciddi bir çalışma yapıldı. İlk temas taraflarla orada oldu, Enerji Ajansı İcra Direktörü Fatih Birol'la basın toplantısı yapıldı ve dünyaya özellikle bu önemli günlerde çeşitli sinyaller verildi. Avrupa Birliği Delegasyonundan tutun hepsiyle... Küresel Bakü Forumu'na katıldı, New York'ta bir çalışma yapıldı, orada özellikle Birleşmiş Milletlerde yer alan daimi temsilcilere gerekli bilgilendirmeler yapıldı. Petersburg'da İklim Diyaloğu'na katıldı. Akabinde Kopenhag İklim Diyaloğu'na katıldı ve en son -diğerlerini özet geçiyorum- ülkemiz içerisinde de özellikle Hatay'da Dirençli Şehirler Programı'nda birçok ülke bakanını ve temsilcilerini bir araya getirdik, orada yapılan işleri gösterdik, özellikle iklim dirençli şehir yapısında nasıl yavaş yavaş yol aldığımızı gösteren çalışmalar oldu ve geçen hafta ve bu hafta Bonn'da COP'un ara toplantılarının yapıldığı, alt grup toplantılarının yapıldığı, bütün ülke delegasyonlarının, müzakerecilerinin yer aldığı bir hafta geçirdik, bugün de nihayete erecek. Biz aslında bugün kapatıp gelecektik, orada arkadaşlarımızı bıraktık; bu toplantıya katılmak üzere Sayın Bakan Yardımcımızla birlikte geldik.

COP sürecinde bundan sonra da önemli zirveler ve temas noktalarımız var, özellikle haziran ayı içerisinde olsun, daha bitmedi haziran ayı bizim için, buradan MoCA'ya geçeceğiz ve Berlin'de KUMLA toplantısı yapacağız. OECD'de yapılacak toplantılarımız var. Temmuzda ise D8 toplantısını İstanbul'da gerçekleştireceğiz. Bazı toplantılar da yurt dışında ama bunun yanında ikili ziyaretler vesaire onlar da olacak; önemli ülkelerle -Rusya gibi, Suudi Arabistan gibi, Çin gibi- görüşmeler yapıldı; bunlarla ilgili çalışmalarımız söz konusu. Ağustosta çölleşme COP'u var; bu, Moğolistan'da olacak. İklim haftaları Bakü'de olacak ve New York İklim Zirvesi'nin olacağı 20-27 Eylül tarihinde çok güçlü bir şekilde orada bütün önceliklerimizi bütün ülkelerle paylaşıyor olacağız. Ekim ayında Pre-COP Fiji'de olacak ve en son 9-20 Kasım'da inşallah Antalya'da bütün ülke delegasyonlarını, liderlerini başarılı bir şekilde toplayıp bir araya getirip ve uzlaşıyla, oy birliğiyle ciddi kararlar alacağımızı düşünüyoruz.

Uluslararası birçok temasımız var, burada onlarla ilgili bir slayt var -arkadaşlarım dağıtacaklar zaten sizlere- onlar da yer alıyor burada. Yani UNDP'den tutun, FAO'dan tutun, UN-Habitat'tan tutun bütün uluslararası kuruluşlar, finans kuruluşları, Dünya Bankası, EBRD, IBRD, İslam Kalkınma Bankası; hepsiyle temaslarımız var ve ortak projeler oluşturmaya çalışıyoruz. Enerji, iklim ve teknik kuruluşlarla, özellikle Uluslararası Enerji Ajansından tutun Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansına kadar birçok ajansla ortak çalışmalarımız var. Diğer taraftan da BM nezdinde akredite olmuş STK'ler var, gözlemci kuruluşlar var. Bunlarla ilgili de temaslarımız söz konusu.

Ulusal anlamda birçok temasımız gerçekleşti, bu slaytta da onu görüyorsunuz. İş dünyası, finans sektörü temsilcilerinden tutun, akademiden tutun, düşünce kuruluşlarından tutun, STK'lerden tutun, kamu kurum ve kuruluşları, bakanlıklar; birçok paydaşımızla çok yakın temaslarda bulunduk ve birlikte programlar yapıyoruz. Onlar yapıyor, bizi çağırıyorlar, biz gidiyoruz, destek veriyoruz. Bu şekilde aslında Türkiye'nin de böyle bir zirveye ne kadar istekli olduğunu bize kanıtlayan günler yaşıyoruz.

Parlamentar katılım söz konusu, bu slaytımız da onu gösteriyor. Özellikle, burada, COP31'de 17 Kasım tarihinde parlamenterler toplantısı; bu, resmî, bu yer alacak. Bununla ilgili olarak da özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisinin öncü bir şekilde burada ülkeyi temsil etmesini, bize yol göstermesini, bize destek olmasını da beklediğimizi ifade etmek isterim. Katılım ve katkı alanları sadece bir konu üzerinde değil, bizim zaten komisyonlarımız var; zaten Meclisle, milletvekillerimizle iklim mevzuatından tutun, finansman, şehirler, enerji, sıfır artık, sağlık, gençlik; bütün bu tematik günlerde çeşitli programlar birlikte yapılabilir.

Evet, bundan sonraki, Türkiye'nin iklim politikaları ve çalışmaları... Bu biraz, bizim iklim değişikliğinin reklamı, burayı geçeyim. Biz aslında 2021 yılında kurulduk fakat bugün itibarıyla COP31'e ev sahipliği yapan ve önemli görev alan bir kurum hâline geldik, birçok çalışma yaptık burada; İklim Kanunu'ndan, uzun dönemli uyum stratejilerinden, azaltım stratejilerinden hiç... Ulusal katkı beyanıyla ilgili bütün ülkeler sadece yazıya çeşitli şeyler döküp beş yıl sonra "Aman biz bunu yakalayamadık, yakalayamıyoruz, geri adım atalım." derken biz bunun model altyapısını kurduk, Türkiye'yi masada görebiliyoruz artık. Bütün sektörleri, her bir yerde, her bir alanda bu model içerisine yerleştirip aslında ülkenin kalkınma planlarıyla uyumlu bir model çalışması yaptık ve yapmaya devam ediyoruz.

Benim şimdilik anlatacaklarım bu kadar.

Sizlere teşekkür ediyorum sabrınızdan dolayı. Eğer varsa sorularınız, buyurunuz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler.

IV.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A) Görüşmeler

1.- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank ve İklim Değişikliği Başkanı Halil Hasar tarafından yapılan sunumlara ilişkin görüşme

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Söz almak isteyen değerli milletvekillerimiz varsa...

Buyurun.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Öncelikle böyle bir bilgilendirmeden dolayı teşekkür ediyorum. Ancak bu bilgilendirmenin maalesef gecikmiş bir bilgilendirme olduğunu ifade etmek isterim.

Çevre Komisyonundayız; çeşitli şekillerde kamuoyundan bu çalışmalarını duyuyoruz, öğreniyoruz ancak maalesef öncelikle Meclisin Çevre Komisyonunda bu süreç konuşulabilmiş, değerlendirilebilmiş ve ortaklaşılabilmiş değil. Dolayısıyla da biz aslında yedi ay sonra -COP'un Türkiye'ye verilip ev sahibi olduğundan sonra- bu meseleyi şu anda ilk kez görüşmüş oluyoruz. Ben COP'u başından itibaren, 95 yılından bu yana takip ediyorum. Bu sürecin ekoloji perspektifiyle baktığımız bir gerçekliği var. Brezilya Belem'e biz bir heyetle gittik. Çevre Bakanımız Murat Kurum'la da bu meseleyi konuştuk, hatta gözlem ve deneyimlerimizi konuşmak için randevu istedik ama maalesef o gerçekleşmemiş oldu. Ancak şunu söylemek isterim: Gerçekten şimdiye kadar COP31'lerde alınan kararlar aslında tavsiye şeklinde gerçekleşmiş oldu ve hiçbir şekilde onun bir yaptırımını olmadı. Şimdi, bizim, ısrarla, özellikle Bakanlık bünyesinde, artık sözde değil, gerçek anlamda kararlar alacağız diye bir tutumumuz var. Bu Birleşmiş Milletlerin müzakere sonrası ortaklaşacağı bir... Gerçekten uygulanması ve yaptırım olacak bir karar mı olacak? Bu COP31 sürecinde böyle bir niyeti var mı

Türkiye'nin ya da müzakerelerde böyle bir karar alma ve bunu hayata geçirme konusunda bir yaptırım konusu söz konusu olması gibi bir çaba var mı, bunu merak ediyorum, bunu öğrenmek istiyorum.

İkincisi: Bu süreç içerisinde özellikle ulusal çaptaki yürütülen katkılar ve tartışmalar konusunda eksiklik olduğunu düşünüyorum. Eksikliği şurasında: Birincisi, politik olarak bakıldığında meseleye, Türkiye hâlâ fosil yakıt üretimi ve enerji politikaları konusunda maalesef neredeyse 2050 yılına kadar bir hedef planı içerisinde davranıyor, kısmen hedefinde bir gerileme ya da azaltma gibi niyetleri var ancak bunu mevcut sürdürülen iklim meselesiyle kıyasladığımızda, dünyanın -giderek hızla- özellikle karbon salımı yüksekliğine bağlı olarak acilen fosil yakıt tüketiminden vazgeçilerek bir politika üretilmesi gerekirken burada çok ciddi önlem alınmadığı gibi bir kaygımız var, yapılan politikalarda böyle bir durum var. Dolayısıyla Çevre Bakanlığı ile Enerji Bakanlığı arasında bir politik farklılık mı var, farklı bir tutum mu var? Mesela, sorulardan bir tanesi kamuoyunda bu. Yani iddia ettiğimiz ile yaptığımız arasındaki tutarsızlık nasıl çözülecek, Bakanlıklar arasında bu sorun mu devam ediyor diye sorular var. İkincisi, mesele konulardan bir tanesi, biliyorsunuz, özellikle sera gazı meselesi iklim meselesinde önemli bir konu yani ziraat mühendislerini ilgilendiren ve aynı zamanda Tarım Bakanlığımızı ilgilendiren bir konu, hayvan ve üretim konusuyla ilgili. Sera gazı en azından kömür kadar da etkili bir faktör olduğu için -özellikle iklim meselesinde- buna dair önlemler konusunda sorun var diye ifade etmek isterim. Dolayısıyla özellikle bu konuya katılacak TMMOB bağlamında ziraat mühendisleri, çevre mühendisleri yazılmış, onu gördüm ama diğerleri yok. Mesela sağlık bakımından düşündüğümüzde TTB'nin burada en azından sürecin bir parçası hâline getirilmesi gerekirken bunu göremiyorum, bunların olması gerekir. Mesela, yerel yönetimler Belem'de -gittiğimizde- en önemli katılımcılardan bir tanesiydi. Burada yerel yönetimlerle ilgili iş birliğini -Bakanlık açısından değerlendirildiğinde- göremedim. Bunun, özellikle katılımcı olarak değerlendirilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum ve dolayısıyla asıl gerçekten bizim bölgemiz, Akdeniz Bölgesi iklim krizinin en fazla yaşanacağı noktalardan bir tanesi ve şu anda mesela iklim bozulmasının en somut örnekleri bir anda yağmur yağması, bir anda dolu olması, tarıma büyük zararlar vermesiyle kendini çok somut gösteriyor. Ülkemiz sözde dört mevsimi yaşayacak diye bir ifade vardı ama artık bu ülkede dört mevsim kategorisinde bir tanımlama yapma şansımızın kalmadığını da görüyoruz.

Dolayısıyla bir bütün olarak bakıldığında, ben sorularımı biraz uzatmış gibi oldum ama bunların hepsinin bence biraz daha net, daha şeffaf, daha açık konuşulmasında fayda var çünkü bu bölgede yaşayan herkes gibi dünyadaki bütün canlı hayatı bu iklimin bozulmasının bütün sonuçlarının etkisi altında kalacak ve bilim insanlarının ifadesiyle önümüzdeki dönemin en büyük problemi iklim krizine bağlı olarak göç politikası, bununla karşı karşıya kalacağımızın tespitleri de var. Dolayısıyla bir bütün olarak aslında dünyanın sorunu olduğu kadar bölgemizin sorunu olması sebebiyle de Birleşmiş Milletler nezdinde Türkiye'nin ev sahipliğinin önemli olduğunu ama Türkiye'nin buna karşı önlemleri konusunda ciddi sorunlar ve sıkıntılar olduğunu da ifade etmek istiyorum sorularımın yanı sıra.

BAŞKAN MEHMET SELİM ENSARIOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Soruları alıp toplu cevap mı verelim, yoksa...

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKAN YARDIMCISI FATMA VARANK - Öyle yapabilirsiniz.

BAŞKAN MEHMET SELİM ENSARIOĞLU - Öyle yapaalım.

Buyurun Sayın Rızvanoğlu.

EVRİM RIZVANOĞLU (İstanbul) - Çok teşekkür ediyorum.

Hoş geldiniz, ağızınıza sağlık, teşekkürler. Bu toplantı da önemli bir toplantı oldu. Tabii ki COP'un özellikle ülkemizde gerçekleşecek olması hepimiz için gurur kaynağı. O yüzden, hep birlikte, bir bütün olarak güzel bir çalışma yürüteceğimize ben de inanıyorum İbrahim Vekilimize ek olarak.

Şimdi, benim üç tane sorum olacak bilmediğim için. Öncelikle, gençlerle ilgili tam olarak... Hani bir şeyler yapılıyor tabii, medyada görüyoruz ama... Mesela, bir İklim Elçileri Programı vardı, öyle şeyler mi devam ettirilecek yoksa gençler, az önce hocamın dediği gibi... Hani, tabii ki zaten dil bilmelerinden dolayı etrafta o gençleri görmek hepimizin içini açacaktır ama gençlerin bu işin özellikle politika yapıcı kısmında ne kadar rol alacaklarını ben merak ettim.

İkinci sorum: Bu sene Türkiye'de... Yani, daha doğrusu Türkiye pavilyonu milletvekillerine -ki bu sadece Çevre Komisyonundaki milletvekili arkadaşlarımıza değil ama bu konu üzerinde çalışan ya da bunun sağlık boyutunu, tarım boyutunu çalışan milletvekili arkadaşlarımıza ki her siyasi parti için soruyorum bu soruyu- ve yerel yöneticilerimize açık olacak mı? Yani oradaki panellerde farklı partilerden farklı yöneticilerin ve milletvekillerinin yer alması mümkün olacak mı; ben bir de onu bilmek isterim.

Son olarak da burada bu Action Agenda'daki 10 tane madde özelinde -tabii, daha fazlası var şüphesiz ama- bunlarla ilgili COP'a giderken, yaklaşırken bizler -yani Türkiye olarak söylüyorum bunu- bir manifesto açıklayacak mıyız her konu hakkında? Mesela, elektrifikasyon kısmı biraz daha nispeten net bir konu ve iyi de çalışmalar yapılıyor ama -farazi soruyorum- gıda güvenliğiyle ilgili bir yol haritası ve hedefler silsilesi olacak mı bu Action Agenda'nın detayıyla ilgili; bir de onu öğrenmek istedim.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARIOĞLU - Teşekkürler.

Buyurun Sayın Dinçer.

SEMRA DİNÇER (Ankara) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Öncelikle, Komisyon üyelerini selamlıyorum ve bu sunum için sizlere teşekkür ediyorum.

Kasım ayında Antalya'mızda gerçekleştirilecek olan bu COP31 Zirvesi Türkiye için gerçek bir diplomatik görünürlük ve fırsat anlamına gelmektedir ancak ev sahipliği yapacağımız bu uluslararası zirve, prestijden öte bir de sınav meselesidir. Asıl mesele, orada Türkiye olarak masaya somut olarak ne taşıyacağımızdır. Akdeniz havzasında yaşıyoruz ve ülkemiz kuraklık, orman yangınları, sel baskınları ve sıcak hava dalgalarını her geçen gün daha ağır olarak yaşayan bir ülke konumunda. Dolayısıyla, COP31'in masasına oturacak olan Türkiye'nin önce kendi evindeki tabloyu düzenlemesi gerektiğine inanıyorum. Biliyorsunuz, bu çatı altında -hep birlikte- bir İklim Kanunu Genel Kuruldan geçti, o dönemde bu kanun büyük bir tepkiyle karşılandı, önce geri çekildi, ardından tekrar getirildi. O kanunda ne kömürden çıkış vardı ne de adil geçiş düzenlemesi; içerik, ağırlıklı olarak emisyon ticareti ve karbon piyasası mekanizmalarının düzenlenmesi çerçevesinde kuruldu ve bu yüzden kanun teklifi birçok kesim tarafından da bir iklim kanunu olarak değil bir karbon düzenleme kanunu olarak akıllarda kaldı.

Şimdi, biz COP31'de Türkiye olarak iştisamlı bir sahne mi kuracağız yoksa iklim krizinden en fazla etkilenen ülke olarak ülkemizde yıllarla, bu yakıcı sorunlarla mücadele için eylem planları mı koyacağız ve dünyaya örnek olacağız? Ülkemiz yanan, toprağımız zehirleniyor, o zehirli toprağımızın altında kalan madencilerimiz hayatlarını kaybediyor; ormanlık alanlar talan ediliyor, madene açılıyor, ülkemizin en önemli kaynakları zeytinlikler ise ortadan kaldırılıyor.

Şimdi sormak istiyorum: COP31 öncesi Türkiye iklim kriziyle mücadelede hangi eylem planlarını uluslararası kamuoyuna açıklayacak? Kömürden çıkış için bağlayıcı bir takvim ortaya koyacak mısınız? Önümüzdeki yıllarda daha da artacak olan su kriziyle ilgili alınacak muhtemel önlemleri açıklayacak mısınız? Maden ruhsatlandırma süreçleri hakkında şeffaf bir bilgilendirme yapacak mısınız? Adil geçiş mekanizmaları için bütçe ayıracak mısınız, bunu nasıl kullanacaksınız? COP31'e Türkiye'de iklim alanında mücadele veren ve COP31'de yer almak isteyen tüm sivil toplum örgütlerinin akreditasyonunu yapacak mısınız?

Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak iklim mücadelesinin önemine içtenlikle inanıyoruz, COP31'in Türkiye açısından başarılı da geçmesini istiyoruz ama Türkiye'nin Antalya'da dünyaya göstereceği en güçlü belgenin sahnede okunacak parlak bir metin değil yanan ormanlarımızı, zehirlenen toprağımızı ve kaybettiğimiz madencilerimizi koruyabilen somut, bağlayıcı ve tüm dünyaya örnek olabilecek bir iklim politikasından da geçeceğine inanıyoruz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyorum.

Başka söz almak isteyen var mı, sorusu olan? Yok.

Başkanım, Sayın Bakan, buyurun.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKAN YARDIMCISI FATMA VARANK - Başkanım, teşekkür ediyorum, sayın vekillerimize de bu sürece verdikleri sorularıyla katkılarından dolayı da teşekkür ediyorum.

Konularla ilgili bir kısım açıklamalar, bilgilendirmeler yapacağım. Şimdi, tabii, biliyorsunuz, Paris İklim Anlaşması bütün ülkelerin oy birliğiyle karar verdiği süreçlerle devam ettirilen bir anlaşma ve burada yaptırım yok yani Paris İklim Anlaşması'nın kendi içinde bir yaptırımı yok; ülkeler gönüllü olarak bu Paris İklim Anlaşması'na girdiler, gönüllü olarak NDC'lerini veriyorlar ve bunlara uymak için de iki yılda bir "BTR" dediğimiz şeffaflık raporlarını sunuyorlar ve bu şekilde takip ediliyor bu süreç. Bunun adalet nezdinde herhangi bir yaptırımı söz konusu değil dolayısıyla bizim düzenleyeceğimiz oturumunda da böyle bir şey söz konusu olmayacak çünkü Paris İklim Anlaşması'nı tartışmıyoruz biz, sadece orada devam eden süreçlerdeki maddeleri tartışacağız.

Fosil yakıt... Türkiye'de her 3 vekilimizden de bu yönde şeyler geldi. Türkiye 2053 net sıfır emisyon hedefini ortaya koydu ve bununla ilgili uzun vadeli stratejik eylem planını da ortaya koydu ve İDUKK'ta bu onaylandı ve biz bunu Birleşmiş Milletler Sekreteryasına da sunduk. Yani biz 2053'te net sıfırı nasıl yakalayacağız? Bu orada çok net bir şekilde görülüyor. Özellikle biz yenilenebilir enerjide yaptığımız yatırımlar ve gelecekteki hedeflerimizle net sıfırı yakalayacağız hem atıkta hem bina sektöründe hem enerjide ilgili dönüşümlerde bunu sağlamış olacağız, bundan yana bir şeyiniz olmasın. Net sıfırı yakalarken kömür yakıtlardan çıkılacak, fosilden çıkılacak, işte, petrolden çıkılacak diye bir kaide yok zaten yani bu anlaşmanın ruhu bu değil, anlaşmanın ruhu ülkelerin emisyonlarını sıfırlaması. Bunu sıfırlarken bir kısım ülkeler kendi kaynaklarıyla, enerji kaynaklarıyla, yenilenebilirle bunu sıfırlayacaklar, bir kısım tarım politikalarıyla, ormanlarıyla yutak alanlarıyla bunu sıfırlayacak, bir kısım da uyumla ya da azaltımı dengeleyerek sıfırlayacak ama bu her ülkenin kendi politikasına bırakılmış yani hiçbir ülkeye bu yönde bir baskı yok. NDC'ler 6+1 yani 7 başlıkta sunuluyor. Bütün ülkeler tip 1 format üzerinde sunuyor, o 7 başlıkta neyi hedefleyeceğini ortaya koyuyor. Dediğim gibi iki yılda bir de bunun şeffaflık raporlarıyla aslında savunmasını yapıyor, geldiği noktayı şeffaf bir şekilde sunmuş oluyor.

Yerel yönetimlerin katılımıyla ilgili bir soru geldi. Yerel yönetimlerimiz için hem yeşil bölgede bir alan bırakacağız, bir alan oluşturduk; burada, hem onlar hem de dünyadaki yerel belediyeciliklerle bir araya geldikleri yeşil alanda -birçoğu orada zaten, konferans merkezi de var, koca bir konferans alanı var yeşil bölgede- çeşitli etkinlikler yapılacak ve belediyelerimiz de burada katılımcı olarak bulunabilecekler.

Gençlerle ilgili bir soru geldi. Şimdi, İklim Elçileri'miz bizim yedi yıldır devam eden bir program. Her COP'a sizler de geldiniz gördünüz. Gittiğimiz yerdeki konaklama imkânlarına göre her dönem iklim elçilerimizi -10-15-20 arasında- biz sadece COP'lara değil diğer büyük toplantılara da götürdük. Keza, bu Bonn toplantısında da yine iklim elçilerimiz bizlerleydi. Tüm müzakere salonlarına girdiler, hatta bizim ikili müzakere yaptığımız salonlarda bile -ofiste yani bizim toplantı salonlarımızda bile- kendileri not aldılar, bizi dinlediler; biraz sıkıldılar belki, çok uzun, hep aynı şeyleri konuşuyorsunuz çünkü bütün ülkelerle müzakere ediyorsunuz ama onlar için yeni bir tecrübe oldu. Özellikle gençlerimiz burada sadece katılımcı olmayacak, onu ifade edeyim. Gönüllü gençler tabii ki sahada birçok yerde; havalimanında, otellerde ya da alan içerisinde birçok görev alacak. O ayrı, o gönüllü ama onun dışında, özellikle gençlerimiz, iklim elçilerimiz başta olmak üzere... Dünyadan da gelecek çünkü burada gençlik elçisi Avustralyalı bir çiftçi. Bir tematik günümüz de olacak gençlerle ilgili. Onunla iklim elçilerimiz ve diğer gönüllü gelen gençlik... Şimdi, burada üç bakanlığımız da çalışıyor. Bir, Gençlik ve Spor Bakanlığımız çalışıyor, Millî Eğitim Bakanlığımız çalışıyor, Aile Bakanlığımız çalışıyor ve bu üç bakanlık da gençler üzerinde bu yıl başlattıkları programları COP'ta taçlandıracaklar. Biz gençler için hem "blue zone"de bir pavilyon alanı bırakacağız. Bütün gençler orada istedikleri programı yapacaklar yani o pavilyonu onlara bırakacağız. Yeşil bölgede ise çok daha büyük bir alan bırakacağız gençlere ve Türkiye'den gelen sivil gençler de... Çünkü biliyorsunuz mavi bölgeye çok sınırlı sayıda insan girebiliyor ama yeşil bölgede çok büyük bir alanı gençlere bırakacağız ve orada bütün organizasyonları onlar yapacaklar, biz de onlara karışmayacağız. Zaten gençlik elçisi ve bizim de bir temsilcimiz olacak, Avustralya'dan olduğu için şampiyon biz de bir elçi belirlemiş olacağız. Ve orada, genel kurulda da bir oturum yapmalarını sağlayacağız gençlerin. Yıl boyunca yaptıkları tartışmaları orada neticelendirip bir belgeyle COP Başkanlığına sunmalarını sağlayacağız. Tabii ki bu resmî bir toplantı olmayacak onlar için ama resmî alan içerisinde yaptıracağız ve onlar da bu icra makamlarında ülkelerini temsil edecekler. Sadece Türkler değil diğer ülkelerden gelen gençlere de böyle bir imkân sağlayacağız.

"Türk pavilyonu yerel yönetici ve vekillere açık olacak mı?" Sizler de biliyorsunuz, Türk pavilyonunda etkinliklerimiz daha önceki senelerde de olduğu gibi bu sene de devam edecek. Hatta bu sene başkanlık bizde olduğu için tek etkinlik alanı değil 2 tane etkinlik alanı koyacağız yani eş zamanlı iki yerde de toplantılar... Çünkü çok talep olacağını biz de biliyoruz. Bunu orada

sağlayacağız. Onun yanında, BM'nin yan etkinlik salonları var. Onun dışında, özel etkinlik salonlarımız da var ve buralarda talepleri elimizden geldiğince karşılayacağız; bundan endişeniz olmasın.

10 eylemden bir kısım eylem tabii ön plana çıkarıldı elektrifikasyon atıkla ilgili ve döngüsel ekonomiyle ilgili, net hedefler ortaya konuldu ve şimdiye kadar ilk defa bir ülke tarafından -yani bu bizim söylemimiz değil, sekretaryanın ve diğer ülkelerin söylemi olduğu için burada size aktarıyorum- bu kadar erken bir zamanda Bonn'da -çünkü biz onu ifade etmiştik en başta Bonn'da açıklayacağız eylemlerimizi diye- hedef içeren bir eylem gündemi ortaya koyulmuş oldu. Burada bu ilerleme işte bu eylem gündemi üzerinden devam edecek. Bunun içinde birçok girişim var ve burada bu girişimlerin birçok paydaşı var yani yerel yönetimler, STK'ler ama bu girişimlerin yürütücüsü çeşitli bakanlıklar. Yani enerjiyle ilgili Enerji Bakanlığı, sağlıkla ilgili Sağlık Bakanlığı hatta Tarım Bakanlığı tarımla ilgili, gıda güvenliğiyle ilgili girişiminin Bonn'da lansmanını da yaptı, başlatmış olduğu FAO'yla birlikte. Ve şimdi ülkelerin buna katılımlarını sağlayacaklar. İşte, önümüzde beş ay var ve bunu COP'ta ilan edecekler. İşte, şu kadar ülkenin katılımıyla o girişimi artık resmî olarak başlatmış olacaklar. Burada tematik günlerimiz olacak on gün boyunca ve bu tematik günlerin her birinde ilgili bakanlıklar da kendileriyle ilgili dünyadan davet edecekleri çeşitli bakanlarla oturumlar organize edecekler. Atıyorum, Millî Eğitim Bakanımız eğitimle ilgili, gıdayla ilgili Tarım Bakanımız, sanayiyle ilgili Sanayi Bakanımız ama onların yanında, bu, özellikle ayın 17'sinde Parlamenterler Oturumunda da tematik başlıkları altında birçok oturum olacak ve sayın vekillerimiz de burada bu tematik oturumların her birinde dünyadan gelen vekillerle bunları gerçekleştirmiş olacaklar.

Onun dışında, özel etkinlik alanlarında, "blue zone"da da yapmak istediğiniz etkinlikler olursa tabii ki buradan da alanlar sağlayacağız vekillerimize.

"Türkiye burada masaya ne taşıyacak? İklim Kanunu işte burada sahneye inecek mi?" diye bir kısım sorular geldi. Şimdi, biliyorsunuz, İklim Kanunu'nda bizim karbon piyasaları... Bu kanunla işte ETS kurulmuş oldu ve bununla ilgili karbon piyasalarının resmî olarak kuruluşu kanunla yapıldı, ondan sonraki toplantıyla da biz bunları resmî olarak kurduk ve önümüzdeki yıl da işletmeye başlamış olacağız.

Şimdi, tabii, dünyanın gelişmiş olan ülkeleriyle birlikte, gelişmekte olan ülkeleri tarafından da bu yapılar kuruldu, karbonla ilgili bu yapılar kurulmuş oldu ve gelecekte bu karbon piyasalarıyla aslında hedeflenen ürün bazlı emisyonları düşürmek yani bu aslında emisyonları düşürmek için bir araç olarak kullanılacak ve direkt azaltımla ilgili bir karar olmuş oldu aslında, uyumlu ilgili değil, direkt azaltıma yönelik bir karardır Emisyon Ticaret Sistemi'nin kurulması ve bu da zaman içerisinde Türkiye'de uygulamada, üründe kuruluşların, özel sektörün kendi emisyonlarını düşürmek için -bunun tabii çeşitli yöntemleri var ve her kademede, her kalemde bunun bir karşılığı var- bunlarla ilgili çalışmalarını özel sektörümüz de devam ettirecek. Zaten biz gördük ki bu süreçte, COP31 sürecinde en çok destek veren bu kesim kesinlikle iş dünyası çünkü onlar biliyorlar, süreci yakından takip ediyorlar, sürdürülebilirlikle ilgili her birinin çalışması var. Bazıları daha ileride, bazıları daha geride ama her birinin bu yönde bilgisi var, onun için de COP'la ilgili süreçlerin içindeler. En çok bizimle temasa geçen özel sektör olmuştur bu süreçte, STK'ler olmuştur. Bunu da buradan ifade etmek istiyorum.

Şimdi, biz burada özellikle Afrika ve Pasifik ülkeleri için... Tabii, bunlar en dezavantajlı gruplar, özellikle Pasifik ada ülkeleri çok çok az gelişmiş olan ülkeler ve işte sular altında kalmasıyla tehdit edilen, böyle bir tehlikeyle karşı karşıya olan ülkeler, onun dışında da Afrika gibi işte birçok kısıtı bulunan ülkeler. Buralarla ilgili, bizim şu andaki eylem gündemimizde koyulan hedeflere ulaştırılması için dezavantajlı gruplarla ilgili finansal olarak dünya örgütleriyle, işte finans kuruluşlarıyla, fonlarla görüşmelerimiz de devam ediyor. Önümüzdeki hafta Londra'da finans kuruluşlarıyla da bu yönde eylem ajandasını açıkladığımız ve önceliklediğimiz konularla ilgili bu finans arayışına gireceğiz. Burada tabii ki COP Başkanlığı olarak Türkiye'yi hedefleyerek bir fon arayışı yapmıyoruz, o kesin yani Türkiye zaten gelişmiş olan bir ülke olarak kabul ediliyor, biz gelişmekte olan bir ülke olarak imza attık, finans vermiyoruz, evet, katkı sağlamıyoruz ama onun dışında, uyum fonları dışında diğer fonlardan faydalanamıyoruz biliyorsunuz ama diğer gelişmekte olan ya da çok az gelişmiş ülkelerle ilgili de elimizden gelen gayreti göstereceğiz. Bunu da COP zamanında inşallah açıklamış olacağız tüm ülkeler için.

Bunun yanında, adil geçişle ilgili ETS'den gelecek olan gelirlerin, biliyorsunuz, Mecliste kanunlaşırken yüzde 10'u adil geçiş için bırakıldı ve Türkiye'de bu ayrılan fondan yüzde 10 bir para acil geçişte kullanılacak şeklinde karar alındı Mecliste ve bu kararı alan ender ülkelerden de biriyiz çünkü hiçbir ülkede adil geçiş için daha bir fon oluşturulmuş değil resmî olarak, daha doğrusu adil geçişle ilgili şu ana kadar varılan bir mutabakat da yok. Bizim COP31'de inşallah bununla ilgili karar çıkması yönünde çabalarımız olacak. Bonn Oturumu'nda bir kısım ilerleme kaydedildi bununla ilgili. Adil geçişin Türkiye'de çıkması için çok uzun yıllardır tartışılıyor ve çıkmadı, uzlaşa sağlanamadı, Türkiye'de çıkması için elimizden gelen gayreti de göstermiş olacağız.

Suyla ilgili özellikle okyanuslar ve denizler, işte, bunlarla bağlantılı nehirler ve su yapılarıyla ilgili Türkiye bunu öncelikleyeceğini en başta açıkladı ve Pre-COP'u ve Pasifik Adaları'nda yapılmasını da kabul etti, biliyorsunuz. Fiji'de yapılacak Pre-COP ve burada öncelik su olacak, denizler, okyanuslar ve buraya gitmeden önce de şu anda, yıl içerisinde okyanuslarla ilgili birçok çalışma yapılıyor. Biz de ağustos ayının sonunda bir oturum yapacağız Türkiye'de ve buradan çıkan kararları da COP'a taşımış olacağız.

STK'lerle ilgili gözlemci kuruluşlar var biliyorsunuz, BM'nin akredite ettiği gözlemci kuruluşlar ve bunlarla ilgili özel bir temsilci de atadı Bakan Bey ve sürekli onlarla görüşmeler yapılıyor. Türkiye'den STK'ler de bunların içinde, liderlik eden STK'ler de var, onlarla da sürekli görüşmeler yapılıyor. BM'nin ortaya koyduğu standartlardaki gözlemci kuruluş STK'lere akreditasyon yapılacak ve onlar bu konferansları salonlarda da dinleyecekler, özellikle ana "planner"i de dinleyebiliyorlar ve soru da sorabiliyorlar; onları sağlayacağız zaten, ev sahibi anlaşmamızda bunlar zaten var.

Bunun dışında, "Türkiye masaya ne taşıyacak?" diye bir soru oldu. Türkiye, masaya, eylem gündemindeki 2035 hedeflerini öncelikli olarak taşımak istiyor. Eğer bunu taşıyıp da bu konuda ülkelerden gelen desteği alırsak -ki öyle görünüyor, şu anda ilk yapılan eylem ajandasının lansmanında ülkelerin büyük bir desteği oldu, geri dönüşleri oldu bizlere- o zaman 2035 yılına kadar bu koyulan hedefleri ülkeler gönüllü olarak tutturma yönünde bu girişimlere ortak olacaklar ve dolayısıyla bu kurulan mekanizmayla da takip edilecek Türkiye tarafından; girişimler böyle kuruluyor ve takip ediliyor. Ve bu hedefleri tutturma yönünde, özellikle elektrifikasyonu, yüzde 35 gibi bir hedefi tutturmak demek dünyadaki emisyonların ciddi bir oranda düşürülmesine katkı sağlamak

demek. Elektrifikasyonun içinde, biliyorsunuz, elektrikle üretilen arabalar, onlar bunlar varken aslında en önemli paydaşı şebekeler, şebekelerdeki iyileştirmeler çünkü yenilenebilir enerjiyi yapmak artık maliyet olarak düştü, eski şeylere göre yüzde 50'ye varan maliyette azalmalar var ama Türkiye'de de en büyük sıkıntı şebeke altyapısındaki yetersizlikler sebebiyle bunların çok daha hızlı bir artışı mümkün olmuyor maalesef. Bu sadece Türkiye için geçerli değil, gelişmekte olan ülkeler gibi gelişmiş ülkelerin de en büyük problemi. Onun için, bununla ilgili hedefi ortaya koyduğumuzda bunların altlık metinleri de raporlanacak ve onları da yakın bir zamanda ilan edeceğiz. Ve Türkiye şu ana kadar COP Başkanlığı olarak 2 tane resmî mektup yazdı, 3'üncü mektupta ajandamızı ve uygulama COP'unda nasıl ilerlemeyi hedeflediğimizi, hangi ana başlıklar içerisinde hedefimize ulaşmayı sağlayacak bu hedefleri de resmî raporlarıyla birlikte mektubumuza yansıtmiş olacağız.

Ben, umarım, bütün sorulara cevap verebildim ama veremediysem özelde de her zaman bizlere ulaşabilirsiniz. Bundan sonraki süreçte, Başkanım, sizlerle özellikle iklim haftaları var önümüzde üç tane, o üç iklim haftasında buradaki Türkiye'nin COP Başkanlığı ve eylem ajandamızın ilerleme süreçlerini hep birlikte deneyimlemeyi istiyoruz.

Ben, şimdiden verdiğiniz destek için her birinize çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz biz de sunularınızdan dolayı, sorulara verdiğiniz cevaplardan dolayı.

Söz isteyen, talep eden başka arkadaşımız yoksa...

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Komisyon üyelerimize sunumu gönderebilme imkânı var mı on-line?

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Bütün Komisyon üyelerine gönderiyoruz.

Başka da söz isteyen arkadaşımız yoksa gündemimizde görüşülecek başka konu olmadığından toplantıyı kapatıyorum.

Teşekkür ediyorum.

Kapanma Saati: 17.25